

tentia pœnam mortis; nam diffidare, in jure, nihil aliud est quam potestatem omnibus dare, ut personam diffidatam licite et impune possint occidere, ut declarat cum aliis, quos refert, Renatus Castald., in tractat. de Imperatore, quæst. 108, numero nono, et ita ponderavit C. illud Covar., lib. 2 Variarum resolut., cap. 20, num. 10, cum aliis quos refert, et addit cum Joanne Andrea ibi, sententiam illam, etiam imperatorem comprehendere; quod est satis rigorosum loquendo de facto, et ex vi illorum verborum universalium; est tamen notatu dignum ad ostendendam Pontificis potestatem.

24. *Progreditur eadem probatio ex usu sumpta.* — Satisfit argumento posito n. 4. — His decretis addi possunt plures leges canonicæ, in quibus Concilia et Pontifices pœnas temporales vel corporales fidelibus propter varia delicta imponunt, qui usus ostendit potestatem; et nullus prudens dicet habere Ecclesiam potestatem hanc circa alia peccata fidelium, et non circa crimen hæresis; ergo, etc. Major constat ex cap. *Si vos*, 23, quæst. 5, sumpto ex Augustino, lib. de Unitate Ecclesiæ, cap. 7, ubi specialiter designantur pœnæ pecuniariæ, et exilii, et privationis honorum, et ibi Glossa alia jura refert. Idem habetur ex cap. 2 *de Pœnis*, et notat Covar., lib. 2 Variar., cap. 9, num. 18 et sequentibus, ubi alia refert. Idem constat ex Concilio Toletano IV, cap. 59, per plura sequentia usque ad 64, et refertur in cap. *Sæpe*, 28, q. 1, ubi etiam Glossa plura refert; ac denique idem sumitur ex cap. *Novit*, de Judiciis, ubi Innocentius III multa de hac potestate tractat; minor autem propositio, videlicet, non posse hoc admitti in aliis delictis et de hæresi negari, evidens est ex dictis; quia crimen hæresis gravius est, et Ecclesiæ magis perniciosum. Neque vero obstare potest quod in secundo argumento, in numero quarto, objiciebatur, scilicet, per hæresim separari hominem ab Ecclesia, et proinde inter eos computari qui foris sunt, quod non fit per alia delicta; hoc inquam, non obstat, quia, licet hæreticus separetur ab Ecclesia quoad spirituales et internam unionem, atque etiam quoad externam communicationem, nihilominus non amittit subjectionem quam habet ex vi characteris, qui in ipso indelebiter manet; atque ita dici potest esse extra Ecclesiam facto, jure autem ad Ecclesiam pertinere; et ideo semper posse ab Ecclesia coerceri. Paulus autem, cum dicit de his qui foris sunt

nihil ad se pertinere, de illis loquitur qui facto et jure foris sunt, ut sunt infideles non baptizati.

25. *Evasio Rogerii in fine n. 20, exploditur multipliciter.* — Neque etiam audienda est evasio Rogerii, dicentis Ecclesiam uti hac potestate ex concessione vel permissione principum temporalium; nam imprimis sine ullo fundamento hoc dictum est, ad complacendum principibus rebellibus Ecclesiæ; etenim in ipsis decretis canonicis nullum est indicium hujus commissionis, vel emanationis hujus potestatis a principibus temporalibus, cum potius variis modis contrarium ex ipsis colligatur. Primo, quia sæpe Pontifices dicunt se id facere ex vi potestatis a Christo concessæ per verba supra dicta: *Quodcumque ligaveris*, vel *Pasce oves meas*. Secundo, quia Concilium Toletanum supra utitur verbis illis: *Pontificali auctoritate*. Tertio, quia sæpe talis coactio vel comminatio fit in vitis temporalibus principibus, imo etiam extenditur ad ipsos supremos principes, quod esse non posset si ab illis potestas dimanasset, quia nemo dat alteri potestatem coercivam in seipsum, quia nemo dat quod non habet; nemo autem habet potestatem coercivam in seipsum: et hæc ratio a posteriori desumpta certissimam facit hanc veritatem, quia certum est habere Ecclesiam hanc potestatem coercivam etiam supra reges, ut in dicto lib. 3 late ostendi, et attingam etiam in sequentibus; ergo dici nullo modo potest Ecclesiam habere hanc potestatem a regibus.

26. *Probatur tandem assertio ea ratione a priori.* — Ultimo est ratio a priori, quia Christus Dominus potuit immediate relinquere hanc potestatem Ecclesiæ suæ; ergo dedit illam. Antecedens patet ex dictis; nam probavimus ex Psalm. 2 habuisse Christum hanc potestatem, per *virgam ferream* significatam. Neque vero illi data est, ut solus et immediate regat visibiliter per seipsum Ecclesiam suam, quia Ecclesia duratura est in hoc inferiori mundo usque in diem judicii; ipse autem Christus non erat visibiliter semper in illa futurus; ergo ita recepit hanc potestatem, ut per suos vicarios et ministros posset illam administrare; quod etiam satis ipse significavit Matth. ult., dicens: *Data est mihi omnis potestas in celo et in terra*, et statim adjungens: *Euntes ergo docete omnes gentes.*, etc.; habuit ergo hanc potestatem, et potuit illam relinquere vicario suo, quantum oportuit. Jam ergo probatur prima consequentia, primo ex verbis quibus illam potestatem concessit, ut jam declaravi

num. 21 et 25. Secundo ex ratione prudentis institutionis ac providentiæ; nam hæc potestas sic coerciva hæreticorum erat necessaria ad rectam gubernationem et conservationem Ecclesiæ, ut supra probavi, quia sine illa valde inefficax fuisset spiritualis potestas, præsertim pro hominibus rebellibus Ecclesiæ; ergo debuit talis potestas esse in Ecclesia, ut Ecclesia est a Christo instituta, et, ut ita dicam, debuit esse in illa per se et ab intrinseco, et non quasi per accidens emendicata a potestate inferiori. Probatur consequentia, tum quia Ecclesiæ regimen in se et intrinsece debuit esse perfectum; tum etiam quia alias potestas superior in re maxime necessaria ab inferiori penderet; tum præterea quia contingere potest ut temporalis princeps nolit hanc potestatem concedere Ecclesiæ, vel ut nolit dare nisi sibi subordinatam, et cum recurso et appellatione ad ipsum, quod esset maximum inconveniens; tum maxime quia non posset esse universalis supra omnes Christi oves, nam saltem reges ipsi temporales essent excipiendi, quod cederet in magnum dispendium Ecclesiæ; nam si rex temporalis sit hæreticus, et coerceri non possit, etiam per temporalia media, facile ipse perdet omnes subditos. Quæ ratio tam necessaria visa est, ut neque ipse Summus Pontifex, si contingeret esse hæreticum, sit omnino liber ab hujusmodi coactione. Nam licet, quandiu est Pontifex, a nemine coerceri possit, tamen si sit hæreticus, potest per sententiam Concilii generalis declarari hæreticus, et tunc ipso facto ex divino jure a dignitate cadit, et sic depositus jam poterit per Ecclesiam coerceri. Est ergo hæc potestas in Ecclesia omnino universalis quoad omnes personas, et ab ipso Christo immediate tributa.

27. *Ad primum argumentum, in num. 20.* — *Ad secundum ibid.* — Argumenta vero facta in favorem contrariæ sententiæ parvi momenti sunt, et facile expediri possunt. Primum sumebatur ex Matth. 18: *Dic Ecclesiæ, et si Ecclesiam non audierit*, etc.; ibi vero, licet non fiat mentio temporalis vel corporalis coactionis, non tamen excluditur, et ita nullum inde sumi potest argumentum, quia non est necesse ut in omnibus et singulis locis omnia dicantur. Præsertim quia ibi solum agebat Christus de ordine correctionis fraternæ, quæ in illa censura ecclesiastica terminatur. In aliis vero locis, in quibus Christus egit de toto regimine Ecclesiæ, et de integra potestate ad illum finem danda, universalis locutus est, ut

supra est probatum et consideratum. Secundum argumentum sumebatur ex verbis Pauli: *Arma militiæ nostræ non sunt carnalia*, etc., quæ in præsentis quæstione applicata potius conclusionem confirmant; nam potestas, quæ manare potest a principibus terrenis, humana et carnalis dici potest; potestas vero a Christo data spiritualis est, quæ indirecte et propter excellentiam ad temporalia extenditur, et ideo inter arma spiritualia computatur, quæ *potentia Deo* dicuntur, id est, ad honorem Dei defendendum, vel quia in virtute Dei potentia sunt, et utrumque huic potestati convenit. Quod vero in eodem argumento addebatur de usu Pauli, etiam est in superioribus refutatum; nam interdum Paulus usus est virtute divina ad corporaliter vexandos peccatores; raro tamen et extraordinario modo tali potestate usus est propter illius temporis conditionem, ut jam tetigi, et iterum statim dicam. Neque etiam obstat quod ibidem addebatur, ad Roman. 13, de principibus tantum temporalibus dici, non sine causa gladium portare, etc. Nam unicuique tribuitur quod principaliter et primario illi convenit; princeps autem temporalis directe habet materiale gladium et usum ejus; Ecclesia vero solum indirecte et quasi eminenter, ratione cujus eminentiæ etiam materiale gladium principis habet sibi subordinatum, ut suo nutu, servata æquitate justitiæ, illo uti possit.

28. *Ad tertium in eodem num. 20.* — *Ad quartum ibid.* — Tertium argumentum sumebatur ex illo: *Converte gladium tuum in vaginam*; illa tamen verba ad litteram dicta sunt, ad significandum prohibitum esse usum gladii propria et privata auctoritate, ut ostendunt verba sequentia: *Qui acceperint gladium, gladio peribunt*; applicata vero per sensum mysticum ad gladium Ecclesiæ, significant pastores Ecclesiæ non debere exercere per seipsos gladium materiale; non tamen negant, cum illum habent in potestate sua, per temporales ministros vibrandum, puniendo, scilicet, rebelles, quando oportuerit. Et ita facile etiam solvitur quartum argumentum; petunt enim Pontifices in hujusmodi causa et in aliis similibus auxilium principum temporalium, non quia jus potestatis ipsis Pontificibus desit, sed quia executiva potentia et humanæ vires sæpe desunt. Item non postulant ab eis jurisdictionem, sed excitant illos, ut sua etiam jurisdictione utantur ad defensionem reipublicæ et Ecclesiæ, prout ex officio tenentur; et ita loquitur aperte Gregorius, in loco citato,

et videri etiam potest Bernardus, serm. 66 in Cantica, et divus Thomas, lib. 4 de Regimine Principum, c. 10 et sequentibus, et lib. 3, c. 10. Denique sæpe pastores Ecclesiae utuntur auxilio brachii secularis, tanquam ministro et organo sibi necessario ad executionem potestatis suæ; quod est frequens in decretis canonicis; et Leo papa, et Augustinus locis citatis, in hoc sensu vel in superiori loquuntur.

29. *Ad quintum in eodem num.* 20. — *Ad sextum ibid.* — Quintum argumentum sumebatur ex antiqua consuetudine ordinaria, et seclusis miraculis ab Apostolis factis; illud autem argumentum, si attente expendatur, non est ab auctoritate positiva, ut sic dicam, sed negativa, quod ex suo genere inefficax est. Declaratur, quia non affertur consuetudo contraria, quæ in principio Ecclesiae fuerit, sed tantum quod tunc non fuerit hæc consuetudo; ex quo inferri non potest defectus potestatis, quia non semper occurrit oportunitas utendi potestate quam aliquis habet, et ita contigit Ecclesiae in illo initio; quia erant pastores Ecclesiae quasi sub potestate principum infidelium, et ideo non erat eis liberum tota sua potestate uti. Addit etiam Augustinus, in dicta epist. 50, etiam postquam Ecclesia potuit uti contra hæreticos hæc potestate coerciva, non statim totam suam vim exercuisse, sed paulatim processisse, prius monendo et exhortando, vel sola separatione hæreticorum utendo, postea vero levioribus pœnis, exilii, scilicet, eos cogendo, deinde, necessitate crescente, majores pœnas adhibendo: idque declarat exemplo Christi Domini in parabola de nuptiis, Luc. 14, nam prius semel et iterum invitavit alios, ut sponte venirent; tandem vero dixit: *Compelle eos intrare*. Et ita simul satisfactum est tertio argumento posito in n. 5; et secundum positum in n. 4, jam solvimus in n. 24. Superest tantum ultima ratio ad finem num. 20, sumpta ex distinctione et fine utriusque potestatis spiritualis et temporalis; ad quam respondemus verum esse illas potestates distingui in proxima materia, et fine ad quem ordinantur; hoc tamen non impedit quominus spiritualis potestas indirecte ad materialia et temporalia extendatur, ut hoc modo et in suo ordine possit esse sufficiens ad suum regimen, et ad omnia propter suum finem necessaria, et ut possit supplere defectum temporalis potestatis, si munus suum non expleat, vel sua potestate abutatur, ut superius explicatum est.

SECTIO IV.

Utrum omnes fideles teneantur hæreticos sibi notos iudicibus fidei denuntiare.

1. *Judicis modus procedendi per inquisitionem in generali, vel particulari.* — *Modus procedendi per accusationem.* — Hoc est quartum medium ad medicinam hæreticorum, et ad defensionem et conservationem fidei valde necessarium, estque annexum præcedenti: nam ad illud ordinatur, imo in ordine executionis est prius; debet enim notitia delicti præcedere, ut sequi possit correctio; tamen, quia ipsa correctio est intentione prior, et hæc denuntiatio illam potestatem corrigendi supponit, ideo prius de ipsa potestate diximus. Ut autem intelligatur de qua denuntiatio sermo sit, oportet advertere ex communi doctrina juristarum, tres esse modos procedendi iudicis ecclesiastici contra hæreticos, vel alios delinquentes; scilicet, per modum inquisitionis, accusationis et denuntiationis. Per modum inquisitionis procedit iudex, quando a nemine provocatus ex officio inquirat, et interrogat de delicto seu hæresi, et hoc solet fieri dupliciter, scilicet, vel in generali ex parte personarum, licet de particulari delicto fiat interrogatio; qui modus servandus est, quoties de nulla particulari persona præcessit infamia, vel rumor sufficiens. Alius vero modus est, quando, præcedente infamia aliqua personæ, de illa in particulari fit interrogatio, et his modis proceditur etiam in delicto hæresis; attamen non pertinet ad materiam denuntiationis, nisi quatenus ex interrogatione resultare potest in persona interrogata obligatio manifestandi hæreticum; et hoc in sequentibus obiter explicabimus: alia vero, quæ ad hunc modum procedendi generaliter spectant, ad præsentem locum non pertinent. Per modum vero accusationis proceditur, quando delicti manifestatio ab accusatore inchoatur, qui modus in hoc delicto hæresis ordinarie non est in usu, ut notavit Tabien., verb. *Inquisitor*, num. 27 et sequentibus, et ideo nihil etiam de hoc modo procedendi dicturi sumus. Superest ergo tertius modus, qui dicitur per denuntiationem.

2. *Modus denuntiationis, quadruplex apud Sotum, ad duos reducitur.* — *Quomodo differant.* — *Sufficere duo dicta membra ostendi-*

tur. — Ad hunc autem modum explicandum, oportet distinguere varios modos denuntiationum, et qui nostro instituto deserviant definire. Canonistæ igitur, quos imitatur Sotus, in Relectione de tegendo secreto, memb. 2, quæst. 5, quatuor species denuntiationis distinguunt, ut videri potest novissime apud Farinac., in tract. de Hæresi, quæst. 185, a num. 60: evangelicam, canonicam, regularem et judicialem; verumtamen duæ tantum a nobis in proposito distinguendæ sunt, scilicet, evangelica et judicialis; nam canonica revera non distinguitur ab evangelica, quamvis inter eas plures differentias Sotus assignare conetur: omnes enim accidentales sunt, et si qua denuntiatio canonica ab evangelica differt, in judicialem incidit; et idem omnino est de regulari, ut ex dicendis patebit. Et ita illas tantum duas species distinxit Sylvest., verb. *Denuntiatio*; Rojas, singulari 1, num. 12; et Emmanuel Rodriguez, in tractatu de Ordine judiciario, c. 4. Distinguuntur autem præcipue duæ illæ denuntiationes, quia evangelica tendit per se primo ac præcise ad emendationem fratris; nam pertinet ad correctionem fraternam, de qua Christus dixit, Matth. 18: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*. Ubi Augustinus notat ibi significari finem correctionis esse fratris utilitatem, id est, emendationem. Et idem habetur sæpe in jure, c. *Novit*, de Judiciis, cap. *Super his*, de Accusationibus, et cap. *Si peccaverit*, 2, quæst. 1. At vero denuntiatio judicialis tendit ad vindictam delicti, et ordinarie fit propter commune bonum. Unde etiam differunt, quia denuntiatio evangelica fit prælato, ut patri habenti curam spiritualis salutis subditi, et ideo solet etiam hæc denuntiatio dici paterna; altera vero denuntiatio fit superiori, ut iudici, et ideo judicialis vocatur. Ac denique illa prior per se versatur circa delicta occulta, ut ex verbo illo Evangelii, *Si peccaverit in te*, colligitur, juxta expositionem Augustini, declarantis *In te*, id est, coram te: altera vero regulariter versatur circa delicta publica, licet in aliquo casu possit etiam de occultis fieri, ut videbimus; et ex his differentiis constare potest sufficientia divisionis, quia nec possunt esse plures fines denuntiationis, neque plures deferantur. Unde denuntiatio canonica vel regularis, si solum tendant ad emendationem fratris, evangelicæ sunt, solumque addere possunt aliquas circumstantias, vel jure canonico, vel speciali jure alicujus religionis ad-

junctas: si vero ad punitionem et bonum aliorum, vel communitatis, vel privatæ personæ etiam denuntiantis tendat, judicialis est, etiamsi fiat juxta jus canonicum, aut regulare; in præsentem ergo de judiciali denuntiatione tractamus, nam hæc fere sola est necessaria in hoc delicto: an vero evangelica fieri possit aliquando et debeat, obiter attingemus.

3. *Denuntiationis et accusationis discrimen quorundam.* — *Non est universale.* — *Proprium discrimen primum.* — *Concluditur divisio judicialis denuntiationis.* — Sed quæret aliquis quomodo hæc denuntiatio ab accusatione distinguatur, quia, ut illi duo modi procedendi per denuntiationem vel accusationem, quos initio posuimus, distincti sint, necessarium est inter denuntiationem et accusationem differentiam assignare. Et quidem aliqui eas distinguunt ex fine, ita ut accusatio tendat in satisfactionem et commodum accusantis, denuntiatio vero tendat in bonum aliorum, et præsertim commune; quæ quidem differentia regulariter fortasse vera est, et maxime in crimine hæresis, nihilominus tamen non est propria et universalis; nam et accusatio fieri potest, et interdum debet propter commune bonum, ut docet divus Thomas 2. 2, quæst. 68, art. 1, et denuntiatio fieri potest propter bonum denuntiantis, quando scilicet, denuntians accusare non potest ex defectu probationis, ut fere omnes auctores infra citandi docent; et ratione potest facile ostendi, quia uterque modus accedendi ad superiorem potest esse utilis ad utrumque finem, et per se malus non est, sed honestus esse potest. Propria ergo differentia est, quod in accusatione accusator fit pars illius iudicii, et petit jus suum aliquo modo, et quasi obligat iudicem ut sibi justitiam faciat. Denuntiator autem non fit pars, sed tantum defert crimen ad notitiam iudicis, ut ille ex officio procedat, prout tenetur, aut melius sibi videbitur. Unde sequitur aliud discrimen magni momenti, quod accusator tenetur probare delictum, alioquin punietur; denuntiator vero ad probationem non cogitur, ut constat ex dicto cap. *Super his*, cum similibus. Ac tandem inde est alia differentia introducta jure canonico, quod accusatio in scriptis est recipienda, ut docet divus Thomas supra, art. 2, ex cap. *Accusatorum*, 2, quæst. 8; denuntiationem autem scribi non est necessarium, juxta dictum caput *Super his*. De quo videri potest Jul. Clar., § ultimo, quæst. 7; Penha,